

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

The Management of Cultural Tourist Site in the Periphery Central Region

พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ด้วงวงศ์)

Phramaha Boonthai Punnamano (Duangwong)

พระสุทธิสารเมธี

Phrasutthisamete

บุญร่วม คำเมืองแสน

Boonruam Khammuangsaen

กฤตสุขชิน พลแสน

Krissuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

E-mail: sukhum.ma@mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 19 มีนาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 พฤษภาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลพอสรุปได้ดังต่อไปนี้ (1) สภาพของแหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู ปล่อยให้เสื่อมโทรมไปตามสภาพ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนในท้องถิ่น จะมาในเวลาที่มีงานเทศกาล เมื่อไม่มีงานก็จะปล่อยให้เสื่อมโทรม อีกปัญหาหนึ่งที่มีจะประสบในลักษณะเดียวกัน คือ ด้านการจัดการเรื่องขยะซึ่งแต่ละแห่งเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากจะทิ้งขยะไว้ให้เป็นปัญหาของชุมชน ซึ่งจะต้องเป็นภาระในการจัดเก็บขยะ (2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งไม่ค่อยสะดวกเพราะอยู่ห่างไกลจากชุมชน การเดินทางลำบากบางแห่งมีรถโดยสารเพียงวันละเที่ยว ทำให้ไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวประเภทที่ต้องใช้รถโดยสารยิ่งนักท่องเที่ยวจากต่างชาติยิ่งมีปัญหาเพราะหากจะเหมารถนำเที่ยวก็จะเพิ่มปัญหาด้านค่าใช้จ่ายมากขึ้น (3) สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล บางแห่งไม่ค่อยมีความน่าสนใจมากนัก นอกจากจะมีงาน

เทศกาล พอหมดงานก็ไม่มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป มีบ้างในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตลาดน้ำ นักท่องเที่ยวจะมาเลือกซื้อสินค้า (4) สิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลาง ปริมาณมีน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการค้า ที่พิกก็มีน้อย แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ มักจะเน้นที่การเดินทางไปกลับในวันเดียว ส่วนกิจกรรมที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวยังมีน้อย บางแห่งมีการล่องเรือน้ำเที่ยว ชมโบราณสถาน ชมวัดวาอาราม แต่ก็เกินไปเพียงเวลาไม่นานนัก นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็ยังไม่ค่อยมาเที่ยวบ้าง ส่วนหนึ่งเป็นรายการที่บริษัทท่องเที่ยวจัดให้ ส่วนที่ดึงดูดใจมาเองนั้นยังมีน้อย

สรุปสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมาณ คือ ขาดการดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยสะดวก สิ่งดึงดูดความสนใจก็มีน้อย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลาง ปริมาณ เป็นการสังเคราะห์จากเอกสาร การลงพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงได้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ “LAMIC : Model” มีที่มาและคำอธิบายดังต่อไปนี้

1. L มาจากคำว่า Gracefulness Location สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความสะอาดเรียบร้อยมีความเหมาะสมเหมาะสมเจาะ มีความงดงาม และต้องถูกดูแลตามสมควรแก่สถานที่นั้นๆ
2. A มาจากคำว่า Picturesque Attraction สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความน่าดูน่าศึกษาน่าค้นหา มีความสละสลวย สวยงามน่าเพลิดเพลิน
3. M มาจากคำว่า Good Governance Management การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
4. I มาจากคำว่า Sustainable Impression หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างความประทับใจ สร้างความซาบซึ้ง ความตรึงใจให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. C มาจากคำว่า Cultural Heritage หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของประเทศในโอกาสต่อไป

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ภาคกลางปริมาณ

ABSTRACT

This research aims (1) to study the conditions and problems of cultural tourist site in the periphery central region, and (2) to create a model for managing cultural tourist site in the periphery central region. It is a qualitative research by an in-depth interview method.

The research results found that (1) the conditions and problems of cultural tourist site in the periphery central region could be summarized as follows: 1) The condition of the tourist sites are lacking maintenance, restoration, and left deteriorated. Most of the tourists are local residents. They travel at the time of the festival. Another problem is poor management. When tourists visit the site, they often leave garbage in the area. 2) The access

to tourist site, some places are not convenient because they are far away from community. 3) The attractions of cultural tourist sites in the periphery central region, some places are not attractive, except in the festive period. When the festival is over, there is no other attraction for tourists to see. 4) The convenience in cultural tourist sites in the periphery central region is a little. Most are a matter of commercial interests, few accommodations. These tourist sites focus on day trips.

The summary of problems of cultural tourist site in the periphery central region is the lack of maintenance, restoration. The access to tourist attractions is not convenient and there is a little of attraction.

(2) The knowledge gained from research “The Management of Cultural Tourist Site in the Periphery Central Region” is a synthesis from some documents, field trips and in-depth interviews. The suitable model for the management of cultural tourist site is “LAMIC: MODEL”. The origins and descriptions are as follows:

1. L: derived from Gracefulness location, means the place of cultural sites must be clean and tidy, appropriate, and beautiful.

2. A: derived from Picturesque Attraction, means the attractions in cultural sites must be attractive, interesting, graceful, beautiful and enjoyable.

3. M: derived from Good Governance Management, means the tourist sites management must comply with the principles of good governance.

4. I: derived from Sustainable Impression, means the culture tourist sites must make an impression, appreciation and fascination for communities and tourists in a sustainable way.

5. C: derived from Cultural Heritage, means the culture tourist sites need to be restored and developed to become a further cultural leader of the community and the country.

Keywords: Management, The Cultural Tourist Site, The Periphery Central Region

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในทศวรรษที่ผ่านมาทั่วโลกกำลังตื่นตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปทั่วโลก สำหรับประเทศไทยการท่องเที่ยวได้กลายเป็นแหล่งที่มาของรายได้เข้าประเทศ เพราะมีนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางเข้ามาเพื่อทัศนศึกษา และสัมผัสกับสถานท่องเที่ยวที่งดงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะของประเทศแหล่งท่องเที่ยวก็มีส่วนสำคัญในการดึงดูดจรรยาทั้งการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีเป็นจำนวนมาก แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เป็นแหล่งที่ควรศึกษาเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้มีพระราชดำรัสประทานแก่คณะกรรมการและพนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พระบรมราชโองการ: 2541) ตอนหนึ่งว่า

“พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมและนิสัยใจคอที่ดีของคนไทย พร้อมทั้งประวัติศาสตร์และความเป็นอยู่ของคนไทย ให้ชาวต่างประเทศทราบมากที่สุด เมืองไทยเราก็มียุคทองดีมากทั้งในทางวัตถุ ทั้งในทางจิตใจ เราควรจะทำให้เกิดผลทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ เพื่อความมั่นคง และเพื่อความอยู่ของเราแท้ๆ เพราะว่าเมื่อมีคนที่ปรารถนาดีต่อเราทั่วโลก ก็จะทำให้เราปลอดภัยและมีมิตรมากขึ้น” จากพระบรมราโชวาท ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในเมืองไทยมีของดี ที่คนไทยควรเผยแพร่ไปทั่วโลกให้รู้จักเมืองไทย ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยว ความเป็นอยู่ ตลอดจนนิสัยใจคอของคนไทยที่มีค่ากล่าวว่่า “ยิ้มสยาม”

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้จำนวนมากให้กับประเทศไทย จึงทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่การขยายตัวนั้นกลับส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจึงเกิดแนวคิดใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นซึ่งคือแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประเทศไทยได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ในการท่องเที่ยว และแนวทางหนึ่งที่เป็นที่นิยมคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในยุคนี้อย่างหนึ่งคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้ระบุไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคม และมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัย ได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

นอกจากนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้ระบุถึงนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า “อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่การขยายตัวนั้นกลับส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงเกิดแนวคิดใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น” การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2561) ได้เสนอแนวทางไว้ว่า “ประเทศไทย ได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ในการท่องเที่ยว และแนวทางหนึ่งที่เป็นที่นิยม คือ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ต่อมาได้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศปีพุทธศักราช 2561 ข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561) ระบุว่า “จากรายงานการท่องเที่ยวเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 202,000 ล้านบาท ในจังหวัดภาคกลางปริมณฑล สามารถทำรายได้เข้าประเทศ 1,366.6 ล้านบาท” จากสถิตินี้แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญของประเทศอย่างหนึ่ง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมาก นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ควรจะมีรูปแบบในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความ

น่าสนใจและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศที่เหมาะสมต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้วิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑล ประกอบด้วยจังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนหนึ่งสมควรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ จึงควรศึกษาหาแนวทางในและรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล
2. เพื่อเสนอรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางขอบเขตไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่พักในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

จากเอกสารชั้นปฐมภูมิเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยว การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดสนทนากลุ่ม จากกลุ่มประชากรในเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัด คือ (1) จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3) จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี ชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชุมชนวัดเจดีย์หอย ลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

2. ด้านประชากรเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัด คือ (1) จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3) จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชุมชนวัดเจดีย์หอย ลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

3. ขอบเขตด้านสถานที่ เป็นการวิจัยเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัดคือ(1) จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3) จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชุมชนวัดเจดีย์หอย ลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

4. ขอบเขตด้านเวลา คือ ระยะเวลา 1 ปี (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2562- 30 กันยายน 2563)

4. ประโยชน์ที่ได้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงสภาพและปัญหาของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

2. ได้รูปแบบการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

5. คำนียามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สภาพและปัญหา หมายถึง สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและปัญหา หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรค สิ่งที่เป็นความยากลำบาก สิ่งที่เป็นข้อขัดข้องของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตภาคกลางปริมณฑล

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามองค์ประกอบการจัดการดังนี้ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการแหล่งท่องเที่ยว

รูปแบบการจัดการ หมายถึง แบบแผน และกระบวนการในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมาซึ่งประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน อาหาร การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น

ภาคกลางปริมณฑล หมายถึง เขตภาคกลางที่อยู่เคียงกรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงหรือมีอาณาเขตติดกับกรุงเทพมหานคร 4 จังหวัด คือ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดปทุมธานี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลประกอบด้วย ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้วและชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

6. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นารวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ในเบื้องต้นได้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อตอบวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ ดังนี้ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตภาคกลางปริมณฑล คือ ตัวแทนจากองค์กรภาครัฐ ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาชน ประชาชนในพื้นที่ นักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4 จังหวัดประกอบด้วย (1) จังหวัด นครปฐม ได้แก่ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3) จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก กลุ่มตัวอย่าง จากประชากร 5 กลุ่มคือตัวแทนจากองค์กรภาครัฐ ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาชน ประชาชนในพื้นที่ นักท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8 แห่ง ซึ่งมีประชากร อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงสุ่มตัวอย่าง

แบบเจาะจงให้ครอบคลุมกลุ่มประชากรที่กำหนดไว้ ชุมชนละ 5 รูป/คน ได้กลุ่มประชากรทั้งหมดจำนวน 40 รูป/คน จากนั้นจึงลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์เชิงลึก

ขอบเขตของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางขอบเขตไว้ คือ สํารวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ พร้อมทั้งข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ คือ ทฤษฎี แนวคิด งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรา หนังสือ วารสาร บทความ งานเขียน เป็นต้น นำข้อมูลที่ได้มาจัดประเภท วิเคราะห์ อธิบายความ ติความ แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้เป็นกรวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ ข้อมูลขั้นต้น (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่เขียนบันทึกคัดลอกจากเอกสารขั้นต้น ได้แก่ หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลชั้นรอง (Secondary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมาณพลจำนวน 4 จังหวัดๆ ละ 2 แห่ง รวมเป็น 8 แห่งๆ ละ 5 คน จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง 40 รูป/คน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล คือ (1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (2) นักวิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (3) เก็บรวบรวมเครื่องมือและข้อมูลทั้งหลายนำมาตรวจสอบความ สมบูรณ์ และจัดระเบียบข้อมูลตามเนื้อหา

ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ความเป็นไปได้ คณะผู้วิจัยมีการตรวจสอบความแม่นตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อคำถามภาคสนามทุกครั้งทีเก็บข้อมูล ด้วยการดูว่าข้อคำถามได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ของข้อมูลประชากร ด้วยการตรวจสอบข้อมูลในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ให้ข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆ จากภาคสนามที่วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานข้อมูล

2. ตรวจสอบด้วยกลุ่มที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มเพื่อนักวิจัย (Peer Examination) โดยให้ข้อมูลและรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ ตลอดจนการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นแก่นสารที่ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บไว้ รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

3. ทำการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation Method) คือ (1) ความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูล (2) ความแตกต่างด้านพื้นที่ให้ข้อมูล (3) ความแตกต่างของเวลาที่ให้ข้อมูลซึ่งเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ข้อมูลตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกันจำเป็นต้องหาข้อมูลจนได้ข้อมูลดีในลักษณะเดิมในทุกประเด็นของคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาด้วยการจัดเรียง โดยแบ่งออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นประเภทให้อยู่ในหมวดเดียวกัน ซึ่งจำแนกเป็นข้อมูลเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลักษณะข้อมูล หลังจากนั้นก็จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลความหมาย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และวิเคราะห์จากบุคคลที่ได้ทำการสัมภาษณ์แล้วนำสาระสำคัญที่เหมาะสม กับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7. ผลการวิจัย

สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล 8 แห่ง คือ ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี ชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้วและชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาเอกสาร การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สภาพของแหล่งท่องเที่ยวขาดการดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู มักจะปล่อยให้เสื่อมโทรมไปตามสภาพนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนในท้องถิ่นจะมาในเวลาที่มีงานเทศกาล เมื่อไม่มีงานก็จะปล่อยให้เสื่อมโทรมตามธรรมชาติ อีกปัญหาหนึ่งที่มีจะประสบในลักษณะเดียวกันคือด้านการจัดการเรื่องขยะซึ่งแต่ละแห่งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมักจะทิ้งขยะไว้ให้เป็นปัญหาของชุมชน ซึ่งจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บขยะ

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งไม่ค่อยสะดวกเพราะอยู่ห่างไกลจากชุมชน การเดินทางลำบาก บางแห่งมีรถโดยสารเพียงวันละเที่ยว ทำให้ไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวประเภทที่ต้องใช้รถโดยสารยิ่งนักท่องเที่ยวจากต่างชาติยิ่งมีปัญหาเพราะหากจะเหมารถนำเที่ยวก็จะเพิ่มปัญหาด้านค่าใช้จ่ายมากขึ้น

3. สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคกลางปริมณฑล บางแห่งไม่ค่อยมีความน่าสนใจมากนัก นอกจากจะมีงานเทศกาล พอหมดงานก็ไม่มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป มีบ้างในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นตลาดน้ำ จะมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาซื้อสินค้า

4. สิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งที่เป็นกลุ่มเป้าหมายยังมีน้อย ส่วนมากจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการค้า ที่พักก็มีน้อย เพราะแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มักจะเน้นที่การเดินทางไปกลับในวันเดียว ส่วนกิจกรรมที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคกลางปริมณฑลก็ยังมีน้อย บางแห่งมีการล่องเรือนำเที่ยวตามแม่น้ำ ชมโบราณสถาน ชมวัดวาอาราม แต่ก็เป็นไป เพียงเวลาไม่นานนัก นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางธรรมชาตียังพอมาทัวร์เที่ยวบ้าง ส่วนหนึ่ง เป็นรายการที่บริษัทท่องเที่ยวจัดให้ ส่วนที่จะตั้งใจมาเองนั้นมีน้อยมาก

5. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลซึ่งสรุปได้ตามหลักการบริหารจัดการทั้ง 4 ประการ คือ คน เครื่องมือ งบประมาณ วัสดุ โดยภาพรวมแล้ว สรุปได้ดังนี้

1. คน ผู้มีหน้าที่ในการจัดการ ส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้จัดการ การดำเนินงานภาคประชาชนยังมีน้อย นอกจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งจะอยู่ในวัด ทางวัดจะเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลก็จะให้ความสนใจเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเองได้รับผลประโยชน์ ถ้าไม่มีก็มักจะ

ละเลยจนกระทั่งหลงลืม ไม่ให้ความสนใจ ปล่อยให้ชาวบ้านดูแลกันเอง จัดการกันเอง ซึ่งต่างฝ่ายต่างทำ
องค์กรในการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนหนึ่งจึงเป็นหน้าที่ของวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยว

2. เครื่องมือรวมถึงอุปกรณ์ ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บางแห่งต้องใช้เครื่องมือ
พิเศษที่มักจะมีราคาแพง ส่วนที่ดำเนินการในปัจจุบันส่วนหนึ่งเป็นไปตามกำลังและงบประมาณของประชาชน
ในพื้นที่ เช่น ตลาดน้ำพ่อค้าแม่ค้าก็จะเป็นผู้ร่วมกันออกงบประมาณในการดูแลรักษา โดยมักจะปล่อยให้
เป็นไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประเภทโบราณสถานต้องประสานกับหน่วยงาน
หลายส่วน

3. ด้านงบประมาณ ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ภาคเอกชนที่มองเห็นคุณค่าอาจจะ
ให้การสนับสนุนงบประมาณบ้าง โดยผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง ซึ่งงบประมาณเพียงพอแค่
การดูแลรักษาเท่านั้น ส่วนงบประมาณในการฟื้นฟูและพัฒนาอย่างไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนมากนัก

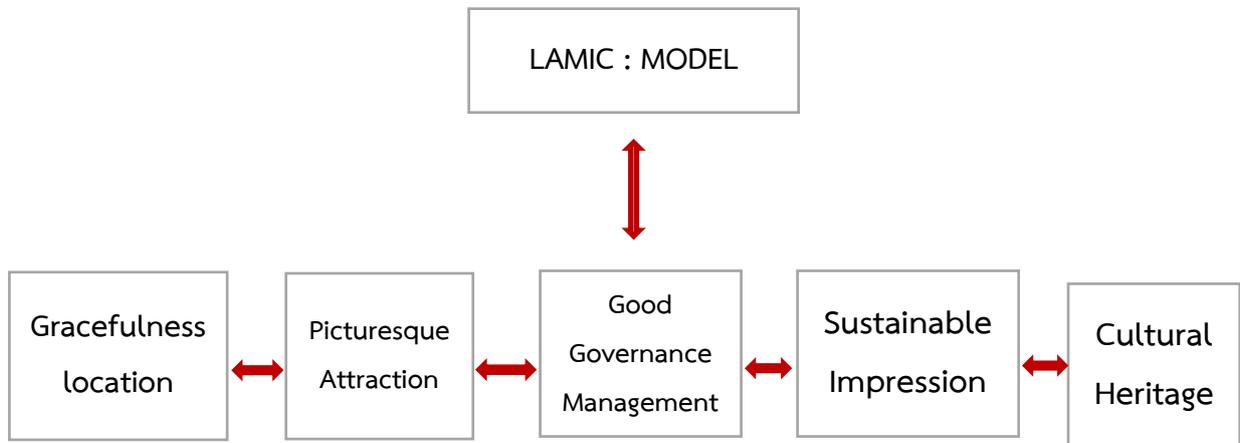
4. วัสดุสิ่งของ ในแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคกลางปริมาณล้น มักไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน ส่วนมากจะ
ใช้วัสดุสิ่งของเท่าที่พอจะหาได้ในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ภาครัฐไม่ค่อยให้การสนับสนุน ด้านการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมมากนัก แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้จึงมีเพียงแค่การรักษาสภาพดั้งเดิมไว้ เช่นวัฒนธรรมท้องถิ่น
ก็เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นในห้วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวจากที่อื่นหรือจาก
ต่างชาติได้

สรุปสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมาณล้นสรุปได้ดังนี้ ขาดการดูแล
รักษา ขาดการฟื้นฟู ขาดการสานต่อจากรุ่นสู่รุ่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยสะดวก สิ่งดึงดูดความ
สนใจก็มีน้อย การจัดการแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งการจัดการก็ยังเป็นไปในลักษณะต่างคนต่างทำ บางแห่ง
ภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีผลประโยชน์ทางธุรกิจ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ค่อยมีผลประโยชน์
มักจะปล่อยให้ชาวบ้านจัดการกันเอง

รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมาณล้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยว
มีความแตกต่างกัน บางแห่งเป็นงานประเพณี บางแห่งเป็นวัฒนธรรม บางแห่งเป็นเจดีย์ซึ่งเป็นโบราณสถาน
บางแห่งเป็นตลาดน้ำซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน บางแห่งอาหาร การแต่งกาย ภาษา สินค้าพื้นเมือง การจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวจึงมีวิธีการที่ต่างกันไป ตามบริบทของสถานที่นั้นๆ

แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีการจัดการที่ดีโดยภาครัฐและเอกชนเข้ามาดำเนินการร่วมกับชาวบ้านมีการ
นำเที่ยวในช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่นตลาดน้ำเป็นต้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประเภทโบราณสถานก็จะมี
ลักษณะที่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐมากนัก ปล่อยให้เป็นที่ของชุมชนเป็นหลักในการดูแลรักษา
ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประเภทงานประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต ส่วนมากเป็นที่ของชุมชนเป็นหลัก
ภาครัฐและเอกชนก็จะเข้ามาในเวลาที่มีงานเทศกาลเท่านั้น เมื่องานเลิกการดำเนินการก็ถูกลืม

เมื่อประมวลผลจากผลการวิจัยแล้ว สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการแหล่งเที่ยวเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางบริเวณชล โดยสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังนี้ LAMIC : MODEL มีที่มาและคำอธิบายดังต่อไปนี้

LAMIC : MODEL มีที่มามีดังต่อไปนี้

1. L มาจากคำว่า Gracefulness location สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความสะอาดเรียบร้อย มีความเหมาะสมเหมาะสม มีความงดงาม และต้องถูกกาลเทศะตามสมควรแก่สถานที่นั้นๆ
2. A มาจากคำว่า Picturesque Attraction สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความน่าดูน่าศึกษาน่าค้นหา มีความสละสลวย สวยงามน่าเพลิดเพลิน
3. M มาจากคำว่า Good Governance Management การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล
4. I มาจากคำว่า Sustainable Impression หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างความประทับใจ สร้างความซาบซึ้ง ความตรึงใจให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. C มาจากคำว่า Cultural Heritage หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของประเทศในอนาคตต่อไป

1. L มาจากคำว่า Gracefulness location หมายถึง สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเบื้องต้นต้องคำนึงถึงความสะอาดของพื้นที่ มีที่ที่ขยะที่เพียงพอ หรืออาจจะมีมาตรการอีกอย่างหนึ่งที่ใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องขยะได้เป็นอย่างดีคือ “มาอย่างไรให้กลับไปอย่างนั้น” หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่แหล่งท่องเที่ยวหากนำอะไรมาด้วยก็ต้องนำกลับไปให้หมด เช่นเวลาเดินทางมาอาจจะมีอาหารเครื่องดื่มมาด้วย เมื่อออกจากพื้นที่ก็ต้องนำวัสดุใส่อาหารหรือเครื่องดื่มใส่ถุงกลับไปด้วย ในแหล่งท่องเที่ยวไม่ต้องมีที่ทิ้งขยะ เพราะถ้ามีคนก็จะทิ้ง แต่มีคนเตือนในพื้นที่ในลักษณะของใครนำอะไรเข้ามาก็ต้องนำออกไปด้วย อาจจะมีป้ายประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า “ใครทิ้งขยะจะถูกปรับ” อาจจะมีตั้งราคากำกับไว้ด้วย พร้อมทั้งมีกล้องวงจรปิดในพื้นที่ ถ้าใครทิ้งขยะก็ต้องถูกปรับด้วยอัตราที่แพงมาก หรืออาจจะลงโทษถึงขั้นที่ห้ามเข้าสถานที่แห่งนี้ก็เลยเป็นเวลาที่ยกกำหนดได้ วิธีการอย่างนี้ดูเหมือนจะทำได้ แต่ที่หมู่บ้านชิราคาวาโกะและภูเขาไฟฟูจิ ประเทศญี่ปุ่นเขาใช้มาตรการทำนองนี้ สามารถแก้ปัญหาขยะล้นเมืองได้อย่างดีเยี่ยม นักท่องเที่ยว

ก็นำขยะมาทิ้งนอกแหล่งท่องเที่ยวที่มีเจ้าหน้าที่คอยจัดการ เมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดเรียบร้อยมีความเหมาะสมเหมาะสมเจาะ ก็จะมีคามางดงามของสถานที่ตามสมควร นักท่องเที่ยวก็นำเดินทางไปท่องเที่ยว ชุมชนก็จัดการกับปัญหาเรื่องความสะอาดของพื้นที่ได้ สิ่งนี้นักท่องเที่ยวคาดหวังเมื่อเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยวต้องมีความสะอาด มีความแตกต่างจากที่อื่น ส่วนประชาชนในชุมชนคาดหวังว่าชุมชนต้องได้รับประโยชน์ ทางด้านองค์กรต่างๆ คาดหวังว่าจะต้องใช้งบประมาณไม่มาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย สนั่นเมือง (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาและวัตถุประสงค์นั้นจะต้องมีความสอดคล้องและเกิดประโยชน์ ร่วมกันแก่ทุกฝ่าย ดังนั้น ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนจะต้องคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชาชนในชุมชน ผู้รับผิดชอบและดำเนินการพัฒนา ซึ่งทั้งสามฝ่ายนี้ต่างมองหรือคาดหวังที่จะได้แตกต่างกันคือ

1.1 สิ่งนี้นักท่องเที่ยวคาดหวังจะให้เห็น ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศในลักษณะที่แปลกไปจากที่เคยพบเห็น เช่น เอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่นและการได้มีส่วนร่วมสัมผัสกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ ตลอดจนความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความร่มรื่นของสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น

1.2 สิ่งนี้ที่ชุมชนคาดหวัง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแต่ละชุมชนอาจมีความคาดหวังและค่านิยมที่แตกต่างกันไปจากนักท่องเที่ยวเล็กน้อยหรือตรงกันข้าม ทั้งนี้ประชาชนในท้องถิ่นอาจมีแนวโน้มความต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาที่ทันสมัยไปจากเดิม อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ที่ประชาชนในชุมชนคาดหวังจากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคือการได้มีที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น ได้อาศัยและดำเนินชีวิต ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเกิดความภาคภูมิใจต่อชุมชนของตนเอง และได้รับประโยชน์อื่นๆ ร่วมกับนักท่องเที่ยว เช่น ความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น

1.3 สิ่งนี้ที่ผู้รับผิดชอบและดำเนินการพัฒนาคาดหวัง คือ การใช้งบประมาณน้อยหรือสามารถแบ่งโครงการพัฒนาออกเป็นขั้นตอนได้โดยง่าย ทั้งนี้จะต้องเป็นโครงการพัฒนาที่ไม่ขัดแย้งกับหน่วยงานอื่นหรือประชาชนในชุมชน กล่าวคือเป็นโครงการที่ได้รับความเห็นชอบ ได้รับความร่วมมือจากประชาชนส่วนใหญ่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเป็นโครงการที่ผลตอบแทนหรือมีผลกระทบต่อสังคมในทางบวก และเร่งส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรและบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมของประเทศหรือท้องถิ่น

2. A มาจากคำว่า Picturesque Attraction ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละแห่งมีสิ่งดึงดูดใจไม่เหมือนกัน แต่เมื่อมองภาพโดยสรุปแล้ว จะต้องมีความน่าสนใจ น่าศึกษาเช่นวัฒนธรรมประเพณีบางแห่งยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในเวลาที่มืองานเทศกาลประจำปี ชุมชนในท้องถิ่นจะแต่งตัวตามวัฒนธรรมของตนเองเช่นวัฒนธรรมชาวมอญ ก็จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ตามแบบของชาวมอญ ไปเที่ยวงานประเพณีของชาวมอญ มีการละเล่นแบบชาวมอญ มีอาหารพื้นบ้าน มีการสาธิตการทำอาหาร ทำขนมตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งจะมีเฉพาะในพื้นที่เท่านั้น อาหารบางอย่างแม้จะแพร่หลายไปยังชุมชนอื่นๆ แต่รสชาติและวิธีการทำยังต้องย้อนกลับมาศึกษาค้นคว้าที่แหล่งอันเป็นต้นกำเนิด นักท่องเที่ยวที่ต้องการจะศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะกำหนดเวลาได้ว่าจะไปในช่วงไหน หรือบางแห่งเป็นตลาดน้ำก็จะมีวัฒนธรรมเฉพาะของท้องถิ่น มีอาหาร

มีขนมของท้องถิ่นไว้ให้บริการ หากจะเพิ่มรายการสาธิตหรือเปิดสอนการทำอาหาร ทำขนมสูตรเฉพาะของท้องถิ่นก็จะกลายเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น นักท่องเที่ยวเดินทางไปชมแล้วได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ก็จะกลายเป็นการประชาสัมพันธ์ได้อีกทางหนึ่งด้วย แหล่งท่องเที่ยววิถวัฒนธรรมต้องได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆ กันทุกด้านสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย เลี้ยงพรพรรณ (2547) ได้ทำการวิจัยการศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในทุกแหล่งแสดงความคิดเห็นให้มีการพัฒนาทุกๆ ด้าน ทั้งด้านความสะดวก ทั้งด้านความสะดวกในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม และความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นประโยชน์มากต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา ควรพัฒนาตามศักยภาพของแหล่งทรัพยากร การจัดการของชุมชน และความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยการพัฒนาจะต้องยึดหลักการและปรัชญาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างเคร่งครัดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. M มาจากคำว่า Good Governance Management หลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในการบริหารจัดการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักนิติธรรมที่ไหนที่ยังไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ผู้บริหารทั้งภาครัฐภาคเอกชนและชุมชนจะต้องมีคุณธรรมประจำใจในการดำเนินการ มีความโปร่งใสด้านงบประมาณต้องชี้แจงได้และต้องตรวจสอบได้ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพราะชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งเที่ยวนั้นโดยตรง ทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำแต่ละอย่าง แม้แต่คนเก็บขยะก็ต้องมีความรับผิดชอบสูงไม่แพ้ผู้บริหารระดับสูงเหมือนกัน หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดความรับผิดชอบทุกอย่างก็จะล้มเหลวในการทำงานและเรื่องสุดท้ายในแหล่งท่องเที่ยวเมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้องมีความคุ้มค่ากับการลงทุน งบประมาณที่ใช้ไปจะต้องได้ผลประโยชน์แก่ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวและประเทศชาติให้มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ดั่งวงศ์) (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการ โบราณสถานตามหลักธรรมาภิบาล ของชุมชนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่าได้แนวทางในการจัดการโบราณสถาน คือ ARCPHD : Model ประกอบด้วย (1) Awareness Creating สร้างจิตสำนึกให้มีความรัก โบราณสถาน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ คือ หลักคุณธรรมและหลักความรับผิดชอบ (2) Community Learning Resources แหล่งเรียนรู้ของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ คือ หลักความคุ้มค่า และหลักความรับผิดชอบ (3) Conservation การอนุรักษ์โบราณสถาน หลักธรรมาภิบาล ที่นำมาใช้ คือ หลักนิติธรรม (4) Participation การมีส่วนร่วม ความร่วมมือการช่วยกัน, ความร่วมแรงร่วมใจ หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ คือ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความโปร่งใส (5) Cultural Heritage มรดกทางวัฒนธรรม หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ คือ หลักความคุ้มค่า และ (6) Sustainable Development การพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ได้ทุกข้อ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

4. I มาจากคำว่า Sustainable Impression เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้วเบื้องต้นต้องได้รับความประทับใจทั้งจากสภาพพื้นที่ การต้อนรับ การให้บริการ จนเกิดความซาบซึ้ง ตริ้งใจ อยากจะกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง และยังเป็นแหล่งประชาสัมพันธ์เคลื่อนที่ได้อีกด้วย พวกเขา ก็จะกลับไปบอกข่าว เล่าเรื่องความประทับใจ ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวและชักชวนกันกลับมาเที่ยวอีกครั้ง การประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันยิ่งรวดเร็วและมีหลายด้านทั้งจากทางสื่อสังคมออนไลน์ บางทีแค่ภาพถ่ายภาพเดียวก็สามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็จะมีนักท่องเที่ยวหมุนเวียนเปลี่ยนกันมา บางครั้งหากอยู่ในสถานการณ์ตามปกติ นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ก็อาจจะให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวอีกด้วย แหล่งท่องเที่ยวก็ไม่ขาดนักท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสืบต่อไปยังอนาคต ลูกหลานก็ไม่ต้องกังวลเรื่องการประกอบอาชีพมากนัก เพราะอย่างน้อยก็ยังมีความสนใจจากบรรพบุรุษไว้รองรับการทำงานสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น สอดคล้อง กับงานวิจัยของ นาดยา บุตรอยู่ (2557) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่า ชุมชนจะมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานโดยให้ความร่วมมือกับโครงการด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ด้านกระบวนการตัดสินใจจะมีส่วนร่วมเฉพาะโครงการของชุมชนหรือระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่โครงการใหญ่ระดับอำเภอหรือจังหวัดจะเป็นเพียงผู้เสนอความคิดเห็นหรือลงมติ ด้านการแบ่งผลประโยชน์จากภาครัฐยังไม่ได้รับเท่าที่ควร ส่วนด้านการประเมินโครงการนั้น ทำเพียงการติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเสนอความคิดเห็นเท่านั้น และสำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น กลยุทธ์การพัฒนาเชิงรุกได้แก่การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีเอกลักษณ์โดดเด่น เตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นจากการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าด่านสิงขร กลยุทธ์การพัฒนาเชิงป้องกัน ได้แก่ พัฒนาเครือข่ายการค้าดำเนินงานระหว่างหน่วยงานในจังหวัด และถ่ายทอดการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. C มาจากคำว่า Cultural Heritage ความเจริญรุดหน้าทางด้านเทคโนโลยีทำให้มีการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมารองรับความเจริญ ทำให้บางครั้งก็เกิดคำถามเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นเครื่องมือของเทคโนโลยีว่าสามารถตอบสนองความต้องการได้ทุกอย่างจริงหรือ จึงทำให้คนบางกลุ่มหันมาให้ความสนใจกับศิลปะวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นที่น่าจะเป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคสมัยนี้ได้ บางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์สินสมบัติมากมายนักก็ได้ แค่มืออ้อยมีกินและมีงานทำ ชีวิตก็ดำเนินไปได้ ควรจะต้องมีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นทางเลือกได้อีกทางหนึ่ง ที่เมืองพุกาม ประเทศเมียนมามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ เจดีย์ซึ่งมีจำนวนมากว่าสี่พันองค์ เพียงแค่อนุรักษ์ไว้ ไม่ทำการทำลายไม่ต่อเติมเสริมแต่งโดยไม่จำเป็น เจดีย์ก็อยู่ในเขตไร่ของชาวบ้าน หากจะทำไร่ก็เพียงแค่วางบริเวณเจดีย์ไว้ เจดีย์ก็ยังคงรักษาความเก่ากลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวจากทุกสารทิศเดินทางไปชม ไปชมเจดีย์เก่าที่มีอายุกว่าพันปี มิใช่ไปดูเจดีย์ที่สร้างใหม่ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถาปัตยกรรม ตลอดวิถีชีวิตของชาวบ้านก็สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ เช่น ที่เมืองชิราควาโก ประเทศญี่ปุ่น บ้านเรือนทรงโบราณและวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายก็สามารถบริหารจัดการจนกลายเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมได้ หากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลยังรักษาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของบรรพบุรุษไว้ได้

ก็สามารถบริหารจัดการ จนอาจจะกลายเป็นแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในโอกาสต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรา แจ่มใจเจริญ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนโอหิงมาจิหมู่บ้านชิวาคาว่าโก จังหวัดกิฟู ประเทศญี่ปุ่น พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนโอหิงมาจิส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม คือ การรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมของชุมชนส่งผลให้เกิดการนำมรดกวัฒนธรรมมาใช้ อย่างเหมาะสมและการสร้างมาตรการเพื่อการปกป้องมรดกวัฒนธรรมนั้น แนวทางการรับรู้คุณค่ามรดกวัฒนธรรมชุมชนในแต่ละช่วงเวลา จะเห็นได้ว่าชุมชนโอหิงมาจิมีการขยายการรับรู้คุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและมีการนำมรดกวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายมาใช้ เพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม กิจกรรมการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีโอกาสหารือถึงเป้าหมายของการ อนุรักษ์และแนวทางในการอนุรักษ์ ในอดีตนั้น ลักษณะกิจกรรมการอนุรักษ์ในชุมชนจะเกิดจากการแทรกแซงของหน่วยงานภาครัฐ (Top-down approach) ภาครัฐมีการแนะนำระบบในการจัดการ มรดกวัฒนธรรม อาทิ ระบบเดงเคง หรือการเสนอชื่อชุมชนโอหิงมาจิในการขึ้นทะเบียนในบัญชีมรดกโลก ชุมชนได้รับคำแนะนำในการสร้างระบบในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลกลาง ส่งผลให้มีการขึ้นทะเบียนมรดกวัฒนธรรมทั้งประเภทที่จับต้องได้คือกลุ่ม อาคารที่มีความสำคัญทางประเพณี และกลุ่มวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่นการแสดงพื้นเมือง ประเพณีต่างๆ เป็นต้น มีการเปลี่ยนแปลงในการสร้างรูปแบบ ในการท่องเที่ยวในชุมชน การเปลี่ยนผ่านจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมหาชนสู่การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยจุดเริ่มต้นการท่องเที่ยวของชุมชนที่ไม่มีรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยว โดยเริ่มจากการแบ่งส่วนห้องพักให้กับนักท่องเที่ยว กล่าวคือ ชุมชนเคยพึ่งพากลุ่มนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจเดินทางไปแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงชุมชน จนชุมชนได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นที่รู้จักในฐานะกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญทางประเพณีและแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในช่วงการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น มีการเร่งสร้างสาธารณูปโภคและเส้นทางจราจรเพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนได้มากขึ้น ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเนื่องจากชุมชนสามารถอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม คือ กลุ่มบ้านทรงกัชโชได้เป็นอย่างดี

สรุปรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมาณพลได้องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการ คือ “LAMIC : MODEL” ประกอบด้วย (1) Gracefulness location สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความสะอาดเรียบร้อย มีความเหมาะสมเหมาะสมเจาะ มีความงดงาม และต้องถูกกาลเทศะตามสมควรแก่สถานที่นั้นๆ (2) Picturesque Attraction สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีความน่าดูน่าศึกษาน่าค้นหา มีความสละสลวย สวยงามน่าเพลิดเพลิน (3) Good Governance Management การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (4) Sustainable Impression แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างความประทับใจ ความสร้างความซาบซึ้ง ความตรึงใจให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวและมีการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน และ (5) Cultural Heritage แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องได้รับการฟื้นฟูสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของประเทศในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ พ.ศ. 2539-2540**. กรุงเทพฯ: กองนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). **สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2561**. https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=497 (25 Dec 2018)
- นาคยา บุตรอยู่. (2557). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระราชดำรัส. (2541). **ในวโรกาสที่เสด็จพระราชดำรัสประทานแก่คณะกรรมการและพนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย**. สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาบุญไทย ปุณฺณมโน (ด้วงวงศ์). (2560). **รูปแบบการจัดการโบราณสถานตามหลักธรรมาภิบาลของชุมชนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนล่าง**. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ภัทรา แจ่มใจเจริญ. (2558). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษาชุมชนโอหังมาจิหมู่บ้านชิราคาวาโก จังหวัดกิฟุ ประเทศญี่ปุ่น**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาญี่ปุ่นศึกษา, ภาควิชาภาษาญี่ปุ่น, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2547). **การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา**. รายงานการวิจัย, ภาควิชาภูมิศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมชาย สนั่นเมือง. (2541). **ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว**. จุลสารการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 17 (เมษายน-มิถุนายน).